

А. М. Гаврилюккандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри міжнародного туризму
Київського національного університету культури і мистецтв

ТУРИЗМ – ДРАЙВЕР СОЦІОГУМАНІТАРНОГО РОЗВИТКУ МІСТА ДНІПРА: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Статтю присвячено обґрунтуванню теоретико-практичних засад поширення досвіду діяльності органів місцевого самоврядування м. Дніпра щодо формування регіональної політики соціогуманітарного розвитку території засобами туризму. Акцентовано увагу на тому, що в умовах децентралізації цей вектор є пріоритетним, він пов'язаний із пошуком свого «унікального сценарію» формування в місцевого населення основ локальної ідентичності. Доведено актуальність та своєчасність поширення практик позиціонування туризму як драйвера соціогуманітарного розвитку міста Дніпра та важливості їх застосування іншими громадами в межах країни.

Ключові слова: туризм, місто Дніпро, Комунальне підприємство «Агентство розвитку Дніпра», соціогуманітарний розвиток, місцеве самоврядування, локальна ідентичність.

Постановка проблеми. В умовах децентралізації кожен регіон намагається віднайти свої «унікальні сценарії» соціогуманітарного розвитку. Для реалізації різновекторних стратегій територіальної самоідентифікації залучаються сфери освіти, культури, науки, туризму, охорони здоров'я тощо.

Місто Дніпро за своєю етнонаціональною специфікою позиціонується як мультикультурне та космополітичне місто, що має свою звитязну прадавню історію, славетні козацькі традиції, промислове брендове минуле, туристичний розмаїтий потенціал. Нині за право отримання статусу туристичної дестинації (місця призначення туриста) борються держави, регіони та окремі місцевості. Це унікальна можливість пошуку нового вектора розвитку міста на засадах інноваційності, атрактивності, історизму, регіональної самобутності, патріотизму, публічно-приватного партнерства тощо для жителів Дніпра.

Однак навіть в умовах інтерактивного сьогодення, досвід міста Дніпра, який показово тягнє до проукраїнського національного самовираження засобами туризму, не набув практичного поширення в інших регіонах України. Тому нині актуальними постають питання про пошук практичних форм і засобів передання досвіду дніпрянам органам місцевого самоврядування [1], що використовують туризм драйвером соціогуманітарного розвитку території.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В українських реаліях чітко простежується від-

сутність у вітчизняному правовому полі соціогуманітарних аспектів розвитку сфери туризму. Такі прогалини є в Законі України «Про туризм» [2] і Стратегії розвитку туризму і курортів на період до 2026 року (далі – Стратегія) [3]. Не знаходимо в них і засад духовно-морального змісту, які б спрямовувались на утвердження ціннісних аспектів розвитку зазначеної сфери на засадах людиноцентризму в порівнянні з економікоцентризмом.

Однак органи місцевого управління (органи державної влади та органи місцевого самоврядування) намагаються заповнити ці прогалини в галузевих програмах розвитку території.

Успішним прикладом подолання таких юридичних колізій є досвід міста Дніпра, який убачає туризм рушієм соціально-економічного та соціогуманітарного розвитку території, та, водночас, головним ресурсом формування в місцевого населення засад локальної ідентичності.

Це унікальне українське місто-мільйонник потрапляє в поле зору і вітчизняних дослідників. Серед них Г. Підгрушний та К. Мезенцев, які вивчають атрактивні можливості туристичних ресурсів Дніпра та встановлюють взаємозв'язок між привабливістю території й формуванням туристичного образу й іміджу міста в уяві туриста, проводять ментальне картографування, на основі якого моделюється матриця територіальної ідентичності громади за результатами соціологічного опитування студентської молоді [4, с. 33-34].

На особливу увагу заслуговує дослідження О. Шевчук, яка вбачає в туризмі стратегічний ресурс розвитку м. Дніпра і пропонує розвивати його через формування туристичного погляду, під яким розуміє процес сприйняття туристом навколишнього середовища під час подорожі. Теорія туристичного погляду вперше була запропонована британським ученим Дж. Уррі, на вчення якого і спирається дослідниця [5, с. 77]. Важливо зазначити, що О. Шевчук указує на феномен банального патріотизму, що проявляється через нагадування дніпрянам про об'єкти, які конструюють національну ідентичність на локальному рівні і виступають «агентами її репрезентації» [4, с. 78].

Доречно звернути увагу й на дослідження В. Козакова, який вбачає в глобалізації простір для поширення ціннісних засад системи державного управління, яка виступає «універсальною, пролонгованою, консистентною структурою пріоритетів, що визначає бажаний життєвий проект і систему орієнтацій індивіда» [6, с. 145]. Однак ці процеси мають реалізовуватися за провідної ролі політико-владної еліти, на чому наголошує М. Пірен [7]. Саме від сприйняття, осмислення та усвідомлення управліннями європейських та світових тенденцій державотворення відчутними стають суспільно-політичні зміни в Україні.

Важливим складником цієї наукової розвідки є розуміння суті понять «локальна ідентичність», «місцева ідентичність». З урахуванням того, у відповідності до яких суспільно-політичних чинників, історичних фактів, суб'єктивних факторів, інших обставин відбувається їх екстраполяція на певну територію, конструюється і кристалізується різновид ідентичності. Нині значна кількість зарубіжних та вітчизняних науковців звертаються до вивчення цих дискурсів. У контексті нашого дослідження особливо актуальним є інформаційне видання, розроблене Я. Котенком та А. Ткачуком, оскільки здійснюється в умовах децентралізації [9].

Однак поза увагою дослідників залишаються питання, присвячені пошуку соціогуманітарних аспектів розвитку сфери туризму як на всеукраїнському, так і на локальному рівнях з точки зору науки «державне управління», що і визначає мету представленої наукової розвідки.

Мета статті. Головною метою роботи є спрямоване на обґрунтування теоретико-практичних засад поширення досвіду діяльності органів місцевого самоврядування м. Дніпра щодо

формування регіональної політики соціогуманітарного розвитку території засобами туризму.

Виклад основного матеріалу. В умовах сьогодення актуальними постають питання, пов'язані з пошуком свого історичного минулого не через просте копіювання, а через осучаснення, модернізацію, інноватику.

Заслуговує на ретельне вивчення та активне поширення досвід роботи Міської ради міста Дніпра та Комунального підприємства «Агентство розвитку Дніпра» (далі – Агентство), яке засноване у формі стовідсоткової власності міської ради [9]. Організаційно-ідеологічний концепт діяльності установи ґрунтується на місії перетворення міста Дніпра на простір нових інвестиційних можливостей, доступних і відкритих для зовнішнього світу та українських громадян, які активно будуть залучатися в державотворчі процеси.

Серед основних напрямів діяльності Агентства є просування концепції міського бренда та сприяння інвестиційним проектам. Кінцевою метою є створення інтерактивної бізнес-платформи, що включає інвестиційні можливості, запропоновані як представникам приватного бізнесу, так і муніципальним структурам [10].

Інвестиційні цілі діяльності Агентства фокусуються на залученні інвестицій в обсязі 10 млрд. доларів США та створення 100 000 робочих місць протягом наступних років. Поточні проекти передбачають інвестиції в обсязі 5 млрд. доларів США, які планується спрямувати в приватний сектор бізнесу та житлові й роздрібні будівельні галузі [10]. Із цією метою міська влада пропонує потенційним інвесторам пакет повного обслуговування, що містить всі необхідні дані від початкових контактів до необхідного організаційно-правового та технологічного супроводу упродовж реалізації проекту.

Важливим концептуальним складником діяльності Агентства є туристична сфера, на яку покладається місія просування ідеології інноваційного туристичного простору з «новим обличчям», що має «прив'язку» до славетного історичного минулого і формування на цьому підґрунті нового туристичного бренда міста під гаслом «Відкриваємо Дніпро для світу». Статистично це має втілюватися в 1 млн. туристичних відвідувань міста щороку [10].

Туристична сфера для міста є стратегічною. Її ресурсний, виховний, ідеологічний та економічний потенціал оцінено як пріоритет розвитку громади м. Дніпра, здатний керувати інвестицій-

ними та туристичними потоками. В умовах активного суспільного запиту на ресурси внутрішнього туризму, міська громада дніпрян швидко відреагувала на потреби сьогодення і запропонувала своїм відвідувачам та містянам концептуальне бачення розвитку туризму.

До цього їх спонукала низка причин, про які скажемо нижче. Серед позитивних виділяємо такі: відчутне зростання попиту на український культурний продукт у жителів та гостей Дніпра; перетворення міста у форпост національного відродження в умовах російсько-української війни на Сході країни; потреба в переорієнтації інформаційного наповнення міського простору відомостями історичної минувшини, які свідомо замовчувалися в радянський час; формування українського за суттю іміджу міста з потужного промислово-виробничого центру, який був закритий для світу, на відкритий осередок плекання соціогуманітарних та соціокультурних цінностей; зародження та просування у всеукраїнському національному просторі абсолютно нового, унікального виду туризму під назвою «патріотичний», котрий пов'язаний із популяризацією україноцентричної історико-культурної спадщини регіону; упровадження засад державної політики декомунізації та зміна назви міста, що асоціюється з однією з найкрасивіших річок Європи, вплинула на зростання чисельності туристичних потоків та інше.

Виокремлення вищевказаних напрямів діяльності відбулося через аналіз негативних чинників, пов'язаних із прогалинами в історичних літописах міста; відсутністю сформованого туристичного іміджу; невідповідністю кількісних і якісних обсягів українського культурного сегмента в житті міста потребам його мешканців, що породжує численні міфологеми, нерідко відверто антиукраїнського спрямування; браком інформаційних ресурсів про нові туристичні напрями, які відчутно впливають на сегментацію туристичного ринку м. Дніпра як для містян, так і туристів [10; 11].

За результатами діяльності, проведеної Агентством аналітичної, маркетингової, моніторингової, установою було розроблено документи, що концептуально визначають соціогуманітарний та інвестиційний розвиток міста як ресурс принесення змін у громадянську та суспільну свідомість дніпрян.

З огляду на це, у 2017 р. Дніпровською міською радою були затверджені: Програма активізації туристичного потенціалу м. Дніпра

на 2018–2020 роки (далі – Програма активізації туристичного потенціалу) [11], Стратегія активізації туристичного потенціалу м. Дніпра на 2018–2027 роки (далі – Стратегія активізації туристичного потенціалу) [12] і Програма розвитку історії міста і місцевої ідентичності «З Україною в серці» (далі – Програма «З Україною в серці») на 2018–2020 роки [10]. Наразі детально ознайомимося з останньою, оскільки вона є унікальним програмним продуктом діяльності міської громади, результатом формування соціокультурного та соціогуманітарного фону в регіоні, оригінальним за назвою та суттю правовим документом.

Мета Програми «З Україною в серці» передбачає створення українського контенту в інформаційному міському просторі, формування національної ідентичності у містян, «напучування» (термін у психології – А.М.) їх інформацією про причетність Дніпра до славетного козацького минулого та героїчного сьогодення, створення на цій основі привабливого інтелектуального та естетичного образу патріотичного українського міста, забезпечення ефективного опору іноземній антиукраїнській агресії у сфері культури.

Серед основних напрямів та заходів діяльності Програми «З Україною в серці» є проведення культурно-мистецьких заходів (фестивалів, майстер-класів, концертів, свят, ювілеїв, акцій, парадів, конференцій, оглядів тощо) – найбільш дієвих і популярних способів кристалізації національної свідомості та формування української міської національної ідентичності [10].

Програмою «З Україною в серці» передбачено реалізацію виконання завдань і заходів за напрямками: організація та проведення культурно-мистецьких заходів; розвиток музейної справи; охорона, розвиток і збереження нематеріальної культурної спадщини міста; пам'ятники та пам'ятні знаки; історико-культурні центри; науково-дослідна робота [10].

До виконання поставлених завдань міська рада підійшла концептуально, зосередивши основний акцент на сферу туризму – багатовекторну, мультиплікативну, емоційно-чуттєву, духовно-патріотичну, аксіологічну.

З урахуванням того, що під драйвером розуміють своєрідний рушій, що визначає та скеровує напрям руху на найближчу і віддалену перспективу, доречно ознайомитися з ключовими напрямками та етапами реалізації Програми та Стратегії активізації туристичного потенціалу м. Дніпра.

Серед найбільш поширених та унікальних різновидів туризму на території туристичної дестинації у м. Дніпрі варто виокремити такі: космічний (із відвідуванням міських зон аерокосмічної промисловості та нових стартап-об'єктів); міський (із використанням урбан-об'єктів у поєднанні з місцевою автентикою), патріотичний (бойової історичної реконструкції, фестивалний, історико-культурний); індустриальний (відвідування провідних промислових об'єктів); діловий або майс-туризм (проведення зустрічей, тренінгів, семінарів тощо).

Наскільки доступною є інформація про діяльність Агентства зі сторінок соціальних мереж, форумів, веб-ресурсів органів місцевої влади, інших джерел як для жителів міста, так і представників інших регіонів?

Головною правовою, маркетинговою, туристичною та патріотичною, бізнес-онлайн платформою є офіційний веб-сайт Агентства, який містить розлогі підрубрики: «Головна», «Про Агентство», «Про проекти», «Програми», «Новини», «Команда» та інше. Значну роль у популяризації практичних новацій дніпрян відіграють такі соціальні мережі: Facebook, YouTube, Twitter, на сторінках яких активно поширюється інформація про особливості реалізації Програми активізації туристичного потенціалу, Стратегії активізації туристичного потенціалу і Програми «З Україною в серці». Дніпряни сміливо й активно передають найкращі взірці публічно-приватного партнерства для мешканців Дніпропетровщини та інших регіонів України. Громада активно долучається до виставково-ярмаркової діяльності, активно відвідує вітчизняні та міжнародні туристичні форуми, проводить ґрунтовну науково-просвітницьку діяльність, популяризує Дніпро-туристичний у друкованих та електронних засобах масової інформації тощо.

Висновки і пропозиції. За результатами проведеного дослідження можемо констатувати, що під політикою соціогуманітарного розвитку території розуміємо діяльність інституцій локального рівня щодо формування, корегування та впровадження механізмів й інструментів впливу сфер освіти, науки, культури, туризму на суспільну та громадянську свідомість місцевого населення. До дієвих механізмів реалізації включено правовий, маркетинговий, соціальний, інноваційний, інвестиційний.

Серед інструментів реалізації виокремлено територіальний маркетинг (глобальне і локальне поширення маркетингової інформації про регі-

он та його туристичні атракції); територіальний брендинг (розроблення, позиціонування та просування місцевих туристичних бренд-продуктів – нових туристичних маршрутів, локацій, атракції та ін.); символну політику (самоідентифікацію, самоусвідомлення місцевого населення частиною територіальної спільноти та її причетність до спільнотворення історичного розвитку й історичного досвіду громади, що проявляються через ритуалізацію масових дій, формування позитивного образу й іміджу туристичної дестинації та ін.); локальний патріотизм (проведення спільних заходів, що об'єднують представників громади, прищеплюють любов до Батьківщини через освітні програми та практики, політику національної пам'яті, культурної ідентичності, духовно-моральне, військово-патріотичне виховання тощо).

Відповідно до поставленої в статті мети, консолідуючим чинником соціогуманітарної політики територіальної громади м. Дніпра визначено туризм. З огляду на актуалізацію цієї сфери в програмах місцевого розвитку території, відповідно до багатовекторності застосування його ідентифікаторів, доречно вважати його драйвром, рушієм і засобом формування та конструювання засад місцевої ідентичності дніпрян.

Список використаної літератури:

1. Про місцеве самоврядування: Закон України станом на 18.01.2018 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 10.04.2018)
2. Про туризм: Закон України станом на 15.01.2015 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 10.04.2018)
3. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 р. №168-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80> (дата звернення 10.04.2018)
4. Підгрушний Г., Мезенцев К. Привабливість території для проживання людини: методологічні та прикладні аспекти дослідження. Український географічний журнал. 2015. № 1. С. 32–41.
5. Шевчук М. Репрезентація національної ідентичності в просторі міста крізь призму туристичного погляду. Соціологія: Грані. 2015. № 8 (112). С. 76–80.
6. Козаков В. Аксиологія державного управління: підручник. Київ: НАДУ, 2010. 256 с.
7. Пірен М. Європейські цінності – детермінанта змін в сучасній Україні: навч. посібник-практикум. Чернівці: Друк Арт, 2016. 256 с.

8. Котенко Я., Ткачук А. Локальна ідентичність як умова розвитку об'єднаних територіальних громад (навч. модуль). Київ: ІКЦ «Легальний статус», 2016. 44 с.
9. Офіційний веб-сайт Комунального підприємства «Агентство розвитку Дніпра». URL: <http://dda.dp.ua/>
10. Про затвердження Програми розвитку історії міста і місцевої ідентичності «З Україною в серці» на 2018–2020 роки: рішення Дніпровської міської ради від 06.12.2017 № 15/27. URL: <http://dda.dp.ua/wp-content/uploads/2017/11/Programma-z-Ukrayinoyu-v-sertsi.pdf>.
11. Про затвердження Програми активізації туристичного потенціалу м. Дніпра на 2018–2020 роки: рішення Дніпровської міської ради від 06.12.2017 № 16/27. URL: http://dda.dp.ua/wp-content/uploads/2017/12/16_27.pdf. (дата звернення 10.04.2018)
12. Про затвердження Стратегії активізації туристичного потенціалу м. Дніпра на 2018–2027 роки: рішення Дніпровської міської ради від 06.12.2017 № 17/27. URL: http://dda.dp.ua/wp-content/uploads/2017/12/17_27.pdf.
13. Дніпро туристичний: яке його обличчя сьогодні і завтра? URL: <https://www.youtube.com/watch?v=NTRUTr5opB8>. (дата звернення 10.04.2018).
14. Туристичний мейнстрим: на що чекати дніпрянам та гостям міста. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=p7Jey15xPUc> (дата звернення 10.04.2018).

Гаврилюк А. М. Туризм – драйвер соціогуманитарного розвитку міста Дніпра: опыт для Украины

Статья посвящена обоснованию теоретико-практических основ распространения опыта деятельности органов местного самоуправления г. Днепра по формированию региональной политики социогуманитарного развития территории средствами туризма. Акцентировано внимание на том, что в условиях децентрализации этот вектор является приоритетным и связан с обретением своего «уникального сценария» формирования у местного населения основ локальной идентичности. Доказана актуальность и своевременность распространения практик позиционирования туризма как драйвера социогуманитарного развития г. Днепра и важность их применения другими общинами внутри страны.

Ключевые слова: туризм, город Днепр, Коммунальное предприятие «Агентство развития Днепра», социогуманитарное развитие, местное самоуправление, локальная идентичность.

Havryliuk A. M. Tourism is the driver of socio-humanistic development of the Dnipro city: experience for Ukraine

The article is devoted to the substantiation of theoretical and practical principles of distribution of the experience of local government bodies in the city of Dnipro concerning formation of the regional policy of socio-humanistic development of the territory by means of tourism. Attention is drawn to the fact that this vector is a priority and is associated with the discovery of own “unique scenario” of formation of the basis of local identity in the local population under conditions of decentralization. The urgency and timeliness of practices distribution of positioning tourism as the driver of socio-humanistic development of the city of Dnipro and the importance of their use by other communities within the country are proved.

Key words: tourism, the city of Dnipro, Municipal Enterprise “Development Agency of Dnipro”, socio-humanistic development, local self-government, local identity.